

ANDRZEJ GRZYBOWSKI¹, AGNIESZKA RABIZA²

Witold Juliusz Kapuściński (1910-1988) Humanista i twórca okulistyki uniwersyteckiej w polskim Wrocławiu

Witold Juliusz Kapuściński (1910-1988)

Humanist and Founder of University Ophthalmology in Polish Wrocław

¹ Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24/3B, 60-836 Poznań, Poland

² Szpital Wojewódzki w Poznaniu, ul. Juraszów 7-19, Poznań 60-479

Adres korespondencyjny:

Prof. dr hab. med. Andrzej Grzybowski

Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24/3B, 60-836 Poznań, Poland

ABSTRAKT

Celem pracy była analiza biografii, dorobku naukowego oraz literackiego Witolda Juliusza Kapuścińskiego, profesora okulistyki oraz pisarza. Witold Juliusz Kapuściński urodził się w 1910 r. w Poznaniu w rodzinie z kilkupokoleniową tradycją lekarską. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego w 1933 r. W kolejnych latach zaangażowany był w działalność naukową, społeczną oraz twórczą. Był profesorem zwyczajnym okulistyki Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, wiceprzewodniczącym Polskiego Towarzystwa Okulistycznego oraz konsultantem ds. okulistyki na Kubie.

Słowa kluczowe: Witold Juliusz Kapuściński, medycyna, okulistyka, historia okulistyki polskiej, humanizm

Witold Juliusz Kapuściński był lekarzem mającym istotny wpływ na rozwój polskiej okulistyki w XX w. Był profesorem zwyczajnym okulistyki Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, wiceprzewodniczącym

ABSTRACT

The aim of the work was to analyze the biography, scientific, and literary achievements of Witold Juliusz Kapuściński, a professor of ophthalmology and a writer. Witold Juliusz Kapuściński was born in 1910 in Poznań into a family with a multi-generational medical tradition. He graduated from the Medical Faculty of the University of Poznań in 1933. In the following years, he was engaged in scientific, social, and creative activities. He was a professor of ophthalmology at the University and Polytechnic in Wrocław, the vice-chairman of the Polish Ophthalmological Society, and a consultant for ophthalmology in Cuba.

Keywords: Witold Juliusz Kapuściński, medicine, ophthalmology, history of Polish ophthalmology, humanism

Polskiego Towarzystwa Okulistycznego oraz konsultantem ds. okulistyki na Kubie. Celem poniższej pracy było opracowanie informacji biograficznych na jego temat oraz analiza jego dorobku naukowego i literackiego.

METODOLOGIA

Do napisania poniższej pracy wykorzystano materiały pochodzące ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, Biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Archiwum Państwowego oraz Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Informacje pozyskano również z Polskiej Bibliografii Lekarskiej pod redakcją S. Konopki, zdigitalizowanych materiałów archiwalnych m.in. Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, bazy genealogicznej, kart meldunkowych, ze wspomnień pośmiertnych i słowników biograficznych. Przejrzano bazy internetowe, takie jak Google Scholar.

BIOGRAFIA

Witold Juliusz Kapuściński (Ryc. 1) urodził się 4 maja 1910 r. w Halle, w rodzinie z kilkupokoleniową tradycją lekarską. Był synem Witolda Macieja Kapuścińskiego (1882-1951) oraz Janiny z Psarskich. Ojciec Witolda był działaczem społecznym, wybitnym lekarzem, profesorem okulistyki i dziekanem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego oraz Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich, prezesem Polskiego Towarzystwa Okulistycznego i Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Witold Maciej Kapuściński odbudował Klinikę i Katedrę Okulistyki w Poznaniu po II wojnie światowej. Matka Witolda Juliusza była pianistką, wykształcenie w tym kierunku zdobyła w Berlinie [2]. Dziad Witolda, Bolesław Kapuściński (1850-1921), jest uznawany za pierwszego okulistę w rodzinie z uwagi na jego pięcioletnią praktykę okulistyczną u Bolesława Wicherkiewicza (1847-1915), pierwszego prezesa Polskiego Towarzystwa Okulistycznego [3,4]. Bolesław Kapuściński był również zaangażowany w działania społeczne, brał udział w tajnych zgromadzeniach towarzystw naukowych młodzieży akademickiej oraz współtworzył Towarzystwo Czytelni Ludowych. Jego małżonka, Stanisława z Bendów herbu Pelikan, pochodziła z rodziny spokrewnionej z Janem Henrykiem Dąbrowskim. Pradziad Witolda Juliusza, Maciej Józef Kapuściński (1811-1873), był lekarzem i skarbnikiem Towarzystwa Pomocy Naukowej w Poznaniu. Ponadto brał udział w powstaniu listopadowym. Rodzinną tradycję lekarską kontynuował syn Witolda Juliusza Kapuścińskiego, Witold Cezary Kapuściński, który również został okulistą, a w latach 80. XX w. wyjechał do Francji, gdzie kontynuował praktykę okulistyczną. Córka Witolda, Salomea Kapuścińska, została poetką, wydała kilka tomików wierszy, jest autorką sztuk scenicznych i tekstów piosenek.

Ryc. 1. Witold Juliusz Kapuściński [1]

Witold Juliusz Kapuściński uczęszczał do Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu, a w 1927 r. zdał egzamin dojrzałości w gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, by następnie rozpocząć studia lekarskie. W 1933 r. ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego. Po ukończeniu studiów rozpoczął szkolenie specjalizacyjne w okulistyce w szpitalu wojskowym, a od 1934 r. kontynuował je pod okiem swojego ojca, Witolda Macieja, w Klinice Ocznej Uniwersytetu w Poznaniu. W 1936 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie otrzymał stopień doktora medycyny na podstawie rozprawy pt. *O drogach przerzutowych glejaka siatkówki*. Praca opisywała nową drogę przerzutową glejaka do oczodołu, która powstawała w wyniku diagnostycznego nakłucia przedniej komory oka. Był to pierwszy przypadek opisany w literaturze [5,6]. W tym samym roku Witold Juliusz pogłębiał wiedzę z zakresu okulistyki i histopatologii oka w czasie rocznego stażu w laboratorium histopatologicznym Institute Ophtalmique im. Rothschilda w Paryżu. W tym czasie uczestniczył w licznych kursach, a wyniki swojej pracy zaprezentował na posiedzeniu Towarzystwa Okulistów Paryskich w grudniu 1936 r. w formie wystąpienia

zatytułowanego *Rétinite asthémique*. W latach 1933-1939, z przerwami na zagraniczne staże, pracował w Klinice Ocznej w Poznaniu. W roku 1937 nawiązał współpracę naukową z laboratorium Zakładu Patologii Ogólnej i Doświadczalnej w Poznaniu, kierował też miejskim laboratorium jagliczym. W 1938 r. został mianowany wojewódzkim instruktorem przychodni jagliczych dla województwa poznańskiego. Wiązało się to z jego intensywną pracą chirurgiczną, terapeutyczną i szkoleniową oraz licznymi wizytacjami w podlegających placówkach. W kolejnych latach pracował w przychodniach, na ocznych oddziałach szpitalnych oraz w zakładzie histopatologii w Warszawie.

Po wybuchu II wojny światowej wyjechał do Warszawy, by pracować w szpitalu wojskowym, szpitalu św. Łazarza oraz by przyjmować pacjentów w warszawskich przychodniach. W latach 1941-1942 pracował w Zakładzie Anatomii i Histopatologii Uniwersytetu Warszawskiego prowadzonym przez prof. Ludwika Paszkiewicza (1878-1967). Następnie w latach 1942-1944 był ordynatorem Oddziału Ocznego Szpitala Ubezpieczalni Społecznych w Warszawie [7], pełnił również funkcję adiunkta Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich, gdzie w konspiracji prowadził wykłady i ćwiczenia dla studentów [8]. W czasie powstania warszawskiego wraz z ojcem prowadził Oddział Oczny Szpitala Czerwonego Krzyża [9]. Po upadku powstania rodzinę Kapuścińskich wysiedlono do Krakowa [2]. Witold Juliusz Kapuściński rozpoczął pracę w Ubezpieczalni Społecznej, którą kontynuował do marca 1945 r. W maju tego samego roku uzyskał habilitację na podstawie rozprawy pt. *Retinitis azotaemica* na Uniwersytecie Warszawskim. Wspomniana praca powstała w wyniku prowadzonych badań histopatologicznych gałek ocznych, na których podstawie autor ustalił ważność pierwotnego obrzęku siatkówki i tarczy nerwu wzrokowego, niezależnego od ciśnienia śródczaszki i brak zmian w nabłonku barwnikowym, wtórne lub równoległe występowanie zmian naczyniowych w stosunku do choroby podstawowej.

17 listopada 1945 r. Witold Juliusz przyjechał do Wrocławia na zaproszenie ówczesnego dziekana Wydziału Medycyny Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, prof. Ludwika Hirszfelda (1884-1954). Następnie, jako 35-letni docent, objął kierownictwo nad Kliniką Oczną Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Należy zauważyć, że kadra lekarska uniwersytetu została zdziesiątkowana w czasie wojny. Ponieważ brakowało też pomocy naukowych, katedra zaczęła działalność bez podręczników naukowych, a nauczanie opierało się na wykładach oraz notatkach. Docent Kapuściński udostępnił polskie, francuskie i niemieckie przedwojenne podręczniki, które udało mu się ocalić i wywieźć ze stolicy po upadku powstania warszawskiego.

Do wyżej wspomnianych pozycji naukowych należały m.in. kilkunastotomowe wydawnictwo Graefego-Semischa *Handbuch der Augenheilkunde* z ekslibrisami warszawskiej Biblioteki Szpitala na Czystem [10].

W styczniu 1946 r. Witold Juliusz Kapuściński otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego oraz kierownika Katedry i Kliniki Okulistycznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Pełnił tę funkcję do 1980 r., do momentu przejścia na emeryturę. W latach 1948-1949 był prodziekanem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W 1957 r. został mianowany profesorem zwyczajnym okulistyki. Na przełomie lat 1961 i 1962, na zaproszenie kubańskiego Ministra Zdrowia, Kapuściński pełnił funkcję konsultanta ds. okulistyki teoretycznej i operacyjnej oraz organizacji opieki zdrowotnej i leczenia okulistycznego w Hawanie i innych ośrodkach kubańskich. W latach 1961-1963 był członkiem Rady Naukowej przy polskim ministrze zdrowia i opieki społecznej. Sprawował funkcję wiceprzewodniczącego Polskiego Towarzystwa Okulistycznego, przewodniczącego Oddziału Dolnośląskiego oraz był członkiem honorowym PTO. Od 1946 r. był członkiem Francuskiego Towarzystwa Okulistycznego, a od 1950 r. jako delegat Towarzystwa w Polsce brał udział w corocznych kongresach. Był również korespondentem Towarzystwa Okulistów Kubańskich oraz uczestniczył w licznych zagranicznych i krajowych konferencjach naukowych i stażach zagranicznych, m.in. w Związku Radzieckim i w Chinach.

W latach 50. XX w. rozpoczęły się prace badawcze we wrocławskiej klinice. Głównymi tematami, którymi zajmował się Witold Juliusz, były m.in. zmiany komórkowe i biochemiczne w cieczy wodnistej oraz badania mechanizmów endogennych zapaleń błony naczyniowej. Wyniki badań katedry zostały zaprezentowane na pierwszym w historii polskiej okulistyki międzynarodowym sympozjum w 1967 r. we Wrocławiu [11]. Dobrek naukowy Kapuścińskiego liczy ponad 180 prac naukowych, a 50 z nich zostało opublikowanych w czasopiśmie zagranicznych [12].

Kolejnym istotnym zadaniem, które wypełniał Kapuściński, było kształcenie nowej kadry lekarzy. W czasie jego kierowania Katedrą i Kliniką Okulistyki specjalizację z okulistyki otrzymało ponad 100 lekarzy. Był promotorem 18 doktoratów z dziedziny okulistyki, pięciu z jego podopiecznych uzyskało stopień doktora habilitowanego. Czworo docentów uzyskało tytuły profesorskie: Eugenia Ogielska (1919-2012), Alfred Huszcza (1920-1993), Piotr Hańczyc (1924-2002), Maria Hanna Niżankowska (1936). Z kliniką wrocławską związany był również jego syn, Witold Cezary Kapuściński, który odbywał w niej szkolenie specjalizacyjne z zakresu okulistyki oraz obronił rozprawę doktorską na temat krwotoków do ciała szklonego. Istotną rolę w życiu

Ryc. 2. Na Zjeździe Towarzystwa Okulistów Czechosłowackich (Brno 1968) [6]

Ryc. 3. Witold Juliusz Kapuściński na posiedzeniu Towarzystwa Okulistów Francuskich w Paryżu [1]

Ryc. 4. Zjazd dolnośląskiego oddziału PTO [1]

profesora odgrywała twórczość literacka, towarzysząc mu od najmłodszych lat [2]. Świadczy o tym cytat: „Życie moje od czasów studiów uniwersyteckich było podzielone dość ostrą granicą na medycynę jako zawód,

pracę naukową i na twórczość literacką niebędącą tylko zamiłowaniem i hobby, lecz życiową koniecznością, rzekłbym nawet – radośnie zniewalającym obowiązkiem” [13]. Skłonności literackie prawdopodobnie odziedziczył po męskiej linii rodu. Jego ojciec, Witold Maciej Kapuściński, w wieku kilkunastu lat publikował wiersze w „Dzienniku Poznańskim” i „Pracy” oraz kontynuował prowadzenie osobistego pamiętnika, którego pisanie zapoczątkował Bolesław Kapuściński [2].

W latach 1932-1939 Witold Juliusz był członkiem Związku Literatów Polskich i jednym z założycieli, a zarazem jednym z głównych działaczy poznańskiego periodyku poetyckiego „Prom”. Wydawanie „Promu” traktował jako „najważniejsze wydarzenie literackie i intelektualne swojej młodości i początków wieku dojrzałego” [6]. Pod publikowanymi wierszami, nowelami i esejami podpisywał się pseudonimem – Zygmunt Starski [14]. Razem z przyjacielem z lat szkolnych, Herbertem Wojciechowskim, późniejszym lekarzem neurologiem, również posługującym się pseudonimem (Edwin Herbert), wydali w 1930 r. tomik poezji pt. *Hinduski sen* [15].

Jak mówił: „Myślenie, aby nie było tylko stratą czasu, musi być związane z pisaniem. Tylko bowiem te myśli, które można uwięzić w logicznie zbudowanych zdaniach, mogą mieć jakieś znaczenie dla społeczności” [13]. Jego dalekie podróże zaowocowały wydaniem kilku pozycji z rozważaniami dotyczącymi wyjazdów. Obserwacje z pobytu na Kubie posłużyły do wydania w 1961 r. książki *Bonne chance, Cuba!* [16]. W wydanej w 1968 r. książce *Słupy Heraklesa. Refleksje z podróży do Argentyny* napisał:

Opuszczając Polskę opuszczam kraj, którego historia zmusza jego mieszkańców od tylu lat do nadmierne silnych reakcji uczuciowych. Poczucie narodowe kształtując i warunkując głęboko naszą psychikę wprawia nas w stan stałego uczulenia, w którym trudno o obiektywizm. Podróż jest lekarstwem na uczulenie. Uświadamiamy sobie, że z perspektyw politycznej – a może i intelektualnej – świat, nawet cała Europa nie jest jego centrum. Mimo intelektualnego wyrafinowania czujemy się zdegradowani wobec obcych nam – choć niekoniecznie wrogich – potężnych cywilizacyjnych zespołów pozaeuropejskich [17].

Rozważania o naturze filozoficznej wielokrotnie powracały w jego twórczości literackiej. Zajmował się szeroko pojętym zagadnieniem humanizmu oraz był zwolennikiem kształcenia lekarzy w tym duchu [18,19]. Uważał, że „[k]ażdy człowiek, a szczególnie lekarz, potrzebuje wartości duchowych, które są uniwersalne i nie podlegają fluktuacjom czasów i systemów” oraz że „[e]tyka zawodu lekarza oparta jest na przysiędze

Ryc. 5. Witold Juliusz Kapuściński z grupą okulistów kubańskich [1]

Hipokratesa. Lekarz musi mieć wiedzę nie tylko biologiczną i lekarską, lecz również bardziej odpowiedzialny sąd o wartości ludzkiego życia i obowiązku ratowania go bez względu na okoliczności. Dlatego lekarz widzi świat zawsze nieco głębiej niż najgłębiej nawet wykształcony humanista, filozof lub pisarz nie obciążony” [18,19]. W publikacji *Człowiek czy humanista kosmosie* wyraził swoje filozoficzne motto, zaznaczając, że warunkiem humanizacji naszego życia jest spełnienie przynajmniej trzech postulatów humanizmu lekarskiego, które sformułował [20]:

Postulat pierwszy to możliwość biernego i czynnego udziału w świecie kultury bezinteresownej, tak przeszłej, jak i współczesnej: w muzyce, w sztukach plastycznych, w literaturze, w naukach zwanych humanistycznymi, do których zaliczyłbym matematykę, w filozofii z teorią poznania, logiką, etyką, i metafizyką włącznie. Wartości niematerialne powinny przeważać w kształtowaniu psychiki i sumienia nad utylitarnymi zdobyczami techniki, a nawet nad specjalistyczną wiedzą, której wagi nikt nie zaprzecza.

Postulat drugi humanizmu to możliwość wzajemnego porozumienia się w zakresie wszystkich dziedzin życia. Wspólne pojęcia wyrażone we wspólnym dla wszystkich, drugim po ojczystym języku, jak łacina dla humanistów średniowiecza i renesansu, a francuski dla oświecenia. Humanizm to postawa apriorycznej życzliwości wobec ludzi również innej narodowości, wobec innych państw i systemów. To przede wszystkim wzajemna tolerancja, brak fanatyzmu, wolność sumienia, swoboda wyboru pracy i odpoczynku, walka o idee jedyną bronią godną człowieka: myślą i słowem. Humanizm wreszcie to poczucie humoru, tego sense of humour pozbawieni są fanatycy i ludzie opanowani żądzą władzy absolutnej. To również i uśmiech mądrości

i nikły uśmiech smutnej ironii, która jest zawsze dystansem, warunkiem każdego dzieła sztuki, a w literaturze – epepei. (...)

Trzeci wreszcie postulat humanizm to możliwość kontemplacji dzieł sztuki, świata ludzkiego, kosmosu i samego siebie. (...) Uciszenie świadomości biologicznego istnienia – pierwszy warunek kontemplacji. Uciszenie psychicznych wzruszeń, obciążeń pamięci, nostalgii, zdobywczyczych wrażeń – drugi warunek kontemplacji. Spokój sumienia – trzeci warunek kontemplacji [20].

Powyższe przesłanie zaprezentował na Sympozjum Unii Pisarzy Lekarzy w Kielcach w 1976 r.

Należał do PEN Clubu. Był miłośnikiem Tatr; uważał, że potrzebuje kontaktu z tymi górami do kształtowania swojej osobowości twórczej.

Witold Juliusz Kapuściński zmarł 6 lipca 1988 r. we Wrocławiu po długotrwałej chorobie. Został pochowany w rodzinnym grobowcu na cmentarzu w Poznaniu przy ul. Bluszczowej.

ANALIZA DOROBKU NAUKOWEGO

Ogromny dorobek naukowy Kapuścińskiego zasługuje na gruntowną ocenę w ramach rozprawy doktorskiej, jak miało miejsce w przypadku jego ojca. Poniżej zostaną przedstawione pokrótce główne kierunki jego aktywności naukowej. Już w 1938 r. na Zjeździe Okulistów Francuskich w Paryżu zaprezentował zastosowanie szczepionki durowej w leczeniu stanów zapalnych gałki ocznej. Kuracja polegała na kilkakrotnej iniekcji szczepionki durowej, która wywoływała gorączkę i uogólnioną odpowiedź przeciwzapalną u pacjenta. Największą skutecznością cechowało się leczenie zapalenia tęczówki, ropotoku, pozagałkowego zapalenia nerwu wzrokowego oraz wysiękowego zapalenia siatkówki i naczyńówki.

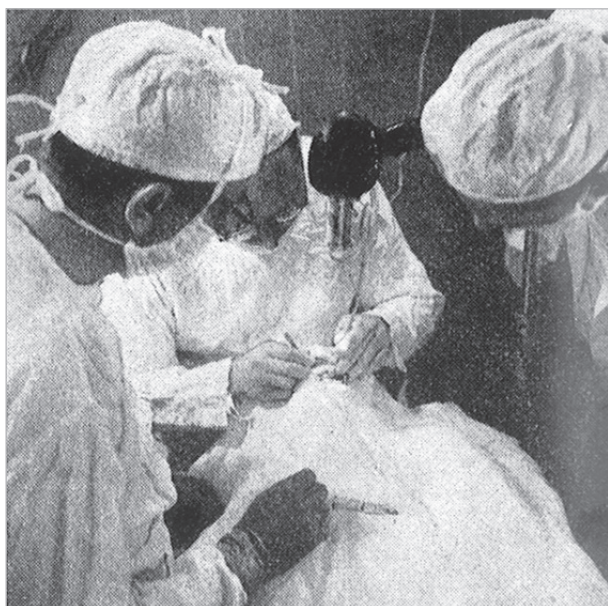
W kolejnych latach Witold Juliusz zajmował się badaniami nad mechanizmami zapalnymi i obronnymi oka, co doprowadziło do utworzenia koncepcji hiperergicznego mechanizmu endogennego zapalenia błony naczyniowej. Została ona następnie rozwinięta w postaci nowych metod leczenia hiperergicznych chorób oka bodźcami nieswoistymi, np. szczepionką durową, co prowadziło do wydzielania endogennego kortyzonu [21-26]. Inne odkrycia naukowe obejmowały wyjaśnienie fizjologii tętna odrzutowego do diagnostyki różnicowej tarczy zastoinowej [27-30], co wobec ówczesnego braku dostępności badań obrazowych w diagnostyce podwyższonego ciśnienia wewnątrzgałkowego miało istotne znaczenie. Pod kierunkiem Kapuścińskiego Maria Hanna Niżankowska rozpoczęła i prowadziła

Ryc. 6. Witold Juliusz Kapuściński podczas operacji odwarstwienia siatkówki [1]

Ryc. 8. Witold Juliusz Kapuściński przeprowadza konsultację chorego [1]

Ryc. 7. Witold Juliusz Kapuściński przeprowadza konsultację chorego połączoną z kameralnym wykładem [1]

pierwsze w Polsce badania nad autoregulacją krążenia siatkówkowego, a następnie wraz z Lechem Baranem prowadziła badania nad wczesną nieinwazyjną diagnostyką niewydolności krążenia mózgowego poprzez ocenę układu naczyniowego oka i oczodołu [31,32]. Ponadto zespół wrocławski pod kierunkiem Kapuścińskiego zajmował się zastosowaniem ultrasonografii w diagnostyce okulistycznej i jej wpływu na tkanki oka oraz problematyką wysokiej krótkowzroczności degeneracyjnej [33]. Ogromną wartością dla polskiej okulistyki jest fakt, że większość z ww. badań została opublikowana w czasopiśmie międzynarodowych.

PODSUMOWANIE

Witold Juliusz Kapuściński był gruntownie i wszechstronnie wykształconym – jeszcze w okresie przedwojennym – okulistą, pochodzącym z wielopokoleniowej rodziny okulistycznej. Był nie tylko organizatorem i twórcą okulistyki uniwersyteckiej w powojennym Wrocławiu, przy której odbudowie pracował fizycznie, ale i jednym z najwybitniejszych klinicystów i naukowców okresu PRL. Dzięki niemu okulistyka wrocławska i polska była rozpoznawana na świecie. Co ciekawe, było to możliwe, pomimo że Kapuściński nie należał do PZPR i był otwarcie krytyczny wobec władzy komunistycznej. Pozostawił po sobie nie tylko grono bezpośrednich następców naukowych w postaci wspomnianych wyżej habilitantów, ale przede wszystkim atmosferę i nawet tematyką naukową, która kontynuowana była przez kolejne pokolenia znaczących naukowców wrocławskich, w tym Martę Misiuk-Hojło i Annę Turno-Kręcicką. Należy mieć nadzieję, iż Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu oraz miasto Wrocław uhonorują jego pamięć w sposób trwały, na jaki z pewnością zasługuje.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu.
- [2] Grzybowski A., Rabiza A., Witold Maciej Kapuściński (1882-1951). Twórca poznańskiej Kliniki Okulistycznej. *Archiwum Historii i Filozofii Medycyny*, 2023, s. 107-114.

- [3] Szaferowa D., *Nowatorskie poglądy profesora Witolda Kapuścińskiego aktualne we współczesnej okulistyce*, Poznań (Polska) 1993 (praca doktorska).
- [4] *Polskie Towarzystwo Okulistyczne*, [online:] <http://web.archive.org/web/20150509202752/http://pto.com.pl:80/pto> – 1.08.2023.
- [5] Archiwum AM we Wrocławiu, sygn. arch. 57K, Dokumentacja dotycząca powołania na stanowisko profesora zwyczajnego Witolda Juliusza Kapuścińskiego.
- [6] Kalinowska J., Misiuk-Hojło M., Profesor Witold Juliusz Kapuściński – lekarz i humanista. *Okulistyka*, 2011, 14(2), 34-39.
- [7] Hańczyc P., Wspomnienie pośmiertne – Profesor WITOLD JULIUSZ KAPUŚCIŃSKI 1910-1988. *Klinika Oczna*, 1988, 90(8), 264-265.
- [8] Franz M., Janicki T., Magowska A., *Uniwersytet Poznański (1919-2019). Uniwersytet w czasie wojny*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań (Polska) 2019, 77, 96.
- [9] Dawidowicz A., *Tajne nauczanie medycyny i farmacji w latach 1939-1945*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1977, 398.
- [10] Niżankowska M.H., Muzyka-Woźniak M., Oficjalska-Młyńczak J. et al., Dzieje okulistyki uniwersyteckiej we Wrocławiu w latach 1812-2002. *Klinika Oczna*, 2002, 104(3-4), 302-309.
- [11] Ogielska E., Hańczyc P., *Prace Naukowe Akademii Medycznej we Wrocławiu. Zeszyt poświęcony Profesorowi Witoldowi Juliuszowi Kapuścińskiemu w 45-lecie pracy naukowej, pedagogicznej i lekarskiej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Wrocław (Polska) 1980, 5-30.
- [12] Huszcza A., W siedemdziesiątą rocznicę urodzin profesora Witolda Juliusza Kapuścińskiego. *Klinika Oczna*, 1980, 82(5), 237-242.
- [13] Kapuściński W.C., Profesor Witold Juliusz Kapuściński, stulecie urodzin. *Przegląd Okulistyczny*, 2010, 7(4), 10-11.
- [14] Kapuściński W.J., *Gobi. Wiersze z lat 1929-1958*, Ossolineum, Wrocław (Polska) 1982.
- [15] Kalinowska J., Misiuk-Hojło M., Profesor Witold Juliusz Kapuściński – lekarz i humanista. *Okulistyka*, 2011, 14(2), 34-39.
- [16] Kapuściński W.J., *Bonne chance, Cuba!*, Wydawnictwo Morskie, Gdynia (Polska) 1965.
- [17] Kapuściński W.J., *Słupy Herkulesa, refleksje z podróży do Argentyny*, Ossolineum, Wrocław (Polska) 1968.
- [18] Michalik M.B., *Kronika Medycyny*, Kronika, Warszawa (Polska) 1994, 626.
- [19] Kapuściński W.J., Z zagadnień nauki i humanizmu w medycynie. *Klinika Oczna*, 1980, 82(4-5), 124-125.
- [20] Kapuściński W.J., *Człowiek czy humanista w kosmosie: humanizm, medycyna, trzeci świat*, Wydawnictwo Literackie, Kraków (Polska) 1982.
- [21] Kapuscinski W.J., L'influence du vaccin typhique sur le réseau histiocyttaire dans les uvéites [The influence of the typhus vaccine on the histiocytic network in uveitis]. *Arch Ophthalmol Rev Gen Ophthalmol*, 1949, 9(2), 201-207.
- [22] Kapuscinski W.J. Jr, Drozdowska S., Valeur diagnostique du test Mantoux dans les cas d'inflammations du tissu mésenchymateux de l'oeil, traités par le vaccin typhique [Diagnostic value of the Mantoux test in cases of inflammations of the mesenchymal tissue of the eye, treated with typhus vaccine]. *Arch Ophthalmol Rev Gen Ophthalmol*, 1951, 11(7), 649-660.
- [23] Kapuscinski W.J., Ogielska E., [The dynamic cyto-gram of the aqueous humor in the course of iridocyclitis treated by cortisone and typhus vaccine]. *Arch Ophthalmol Rev Gen Ophthalmol*, 1960, 20, 21-27.
- [24] Kapuscinski W.J. Jr, Biedronska M., Provocation locale du foyer dentaire comme méthode diagnostique dans les uvéites à étiologie focale [Local provocation of a primary dental focus as a diagnostic method in cases of uveitis of focal etiology]. *Arch Ophthalmol Rev Gen Ophthalmol*, 1952, 12(3), 253-257.
- [25] Kapuscinski W.J., Hanczyc P., L'endotoxine typhique comme stimulant général en ophtalmologie. Etude comparative avec le vaccin typhique. [Typhoid endotoxin as a general stimulant in ophthalmology. Comparative study with typhoid vaccine. *Bull Mem Soc Fr Ophthalmol*, 1963, 76, 501-509.
- [26] Kapuscinski W.J. Jr, La pyrétothérapie comme provocation diagnostique dans les uvéites [Pyrotherapy As A Diagnostic Provocation In Uveitis]. *Arch Ophthalmol Rev Gen Ophthalmol*, 1949, 9(1), 27-30.
- [27] Kapuscinski W.J., Baran L., Le diagnostic de l'oedème papillaire à l'aide de la fluoroangiographie liées à l'observation du pouls répulsif de l'AC [Diagnosis of papilledema with fluoroangiography involving observation of the rebound pulse of the central retinal artery]. *Ann Ocul (Paris)*, 1972, 205(8), 917-926.
- [28] Kapuscinski W.J., The study of the rebound pulse as a method of diagnosing papilledema. *Int Rec Med Gen Pract Clin*, 1957, 170(6), 332-333.
- [29] Kapuscinski W.J., L'étude sur le pouls répulsif des artères rétinienne et sur sa valeur clinique; contribution au diagnostic différentiel de stase papillaire [Rebound pulse of the retinal arteries and its clinical value; contribution to the differential diagnosis of papillary stasis]. *Ann Ocul (Paris)*, 1956, 189(5), 459-479.
- [30] Kapuscinski W.J., New research on the repulsive pulse of the retina (Takayasu's disease). *Bull Mem Soc Fr Ophthalmol*, 1960, 73, 120-139.
- [31] Kapuscinski W.J., Baran L., Nizankowska H., Modification d'ophtalmodynamométrie selon Baran pour évaluer la réaction des vaisseaux cérébraux [Modification of Baran's method of ophthalmodynamometry for evaluation of the reaction of the cerebral vessels]. *Bull Mem Soc Fr Ophthalmol*, 1978, 90, 136-140.

[32] Kapuscinski W.J., Nizankowska H., Baran L., Le pouls répulsif et l'ophtalmodynamométrie dans l'insuffisance de la carotide interne [The repulsing pulse and ophthalmodynamometry in internal carotid insufficiency]. *Bull Mem Soc Fr Ophthalmol*, 1980, 92, 105-109.

[33] Kapuscinski W.J., Kapuscinski C., Koziorowska M. i wsp., Les ultra-sons dans le traitement des hémorragies et des exsudats du corps vitré [Ultrasound in the treatment of hemorrhages and exudates of the vitreous body]. *Bull Mem Soc Fr Ophthalmol*, 1976, (87), 92-95.